

СЪВРЕМЕННИ ТЕНДЕНЦИИ В РАЗВИТИЕТО НА КИТАЙСКОТО ОПЕРНО ИЗКУСТВО

Джан Чутиан

CONTEMPORARY TRENDS IN THE DEVELOPMENT OF CHINESE OPERA ART

Zhang Chutian

Резюме: В статията се разглеждат някои основни посоки в развитието на китайската опера в съвременните условия, като са открити и най-належащите за разрешаване проблеми. На тази основа, в статията са предложени конкретни предложения, обособени в няколко групи и отнасящи се до държавната политика като цяло, подготовката на кадрите в университетите и училищата по изкуства и дейността на оперните театри. Всички те са продиктувани от няколко обстоятелства: търсене на висок художествен резултат, съхраняване на национално присъщото, популяризиране в национален и международен мащаб и продължаващо утвърждаване авторитета на китайското оперно изкуство.

Ключови думи: Китай, оперно изкуство, развитие.

Abstract: This article examines some of the main directions in the development of Chinese opera in contemporary conditions, highlighting the most pressing issues to be addressed. On this basis, the article offers specific suggestions, divided into several groups and relating to government policy in general, the training of personnel in universities and schools of arts, and the operation of opera houses. All of them are driven by several circumstances: the search for high artistic output, the preservation of what is national, promotion nationally and internationally, and the continued establishment of the authority of Chinese opera.

Keywords: china, opera art, development

Операта, като синтезиращо изкуство, обединяващо музика, театър, драма, хореография /балет/ и изобразително изкуство /декори и костюми/, винаги е представлявала неотменна част от културното наследство на човечеството и независимо от това, в какъв културен контекст се е разглеждала, тя винаги е отразявала историческите, хуманистичните и естетически възгледи на обществото. Китай, като една от най-древните цивилизации в света се отличава с богато културно наследство с дълбоки исторически корени в областта на историята, изкуствата, философията, местните традиции и пр.

Възникването на китайската опера произлиза от традиционната култура – народните песни и танци и нейният еволюционен път на развитие се свързва с обособяването на две направления. Първото от тях има отношение към китайската традиционна драма, различаваща се от общоприетото разбиране за жанра на операта, разглеждано като самобитна форма на изкуството, с присъщите ѝ естетико-художествени особености и изразна система. Най-известната традиционна драма е Пекинската опера /XVIII век/, наименована от европейците по този начин, поради невъзможността да съотнесат жанра към някакъв подобен аналог, присъстващ в европейската музикална практика. Второто направление, известно като китайска опера, се заражда в началото на XX век под влияние на европейската оперна традиция и се характеризира с интензивните си процеси на развитие през годините, имащи отношение към все по-изявеното асимилиране на натрупаният до момента европейски опит. Това е развитие, което бележи феноменът на китайската опера в края на XX и началото на XXI век.

Този феномен, от една страна се свързва с интеграцията на западно-европейския оперен опит, възприемането и усъвършенстването на методите на пеене, но от друга, всичко това може да се разглежда като резултат от културната политика на държавно ниво. Факт е, че от началото на XXI век, китайското правителство предоставя всестранна подкрепа за създаването, популяризирането, култивирането на таланти, изследванията и финансирането на операта чрез проектите на „Национален фонд за изкуство“ и „Развитие на китайското национално оперно наследство“. Според Cai Wu, основният фактор, допринесъл за възхода на оперното изкуство е обстоятелството, че то черпи енергия от традиционните форми на изкуството, като народните песни и опери и тясно съчетава западната

опера с китайските дълбоки национални традиции, формирайки уникален художествен стил [Cai, 2012:1].

Със задълбочаването на културните връзки и непрекъснатите иновации в жанра на операта, китайското оперно изкуство е изправено пред безпрецедентни възможности и художествено-естетически предизвикателства.

Изясняването на съвременните посоки на развитие на китайската опера може да се разглежда от позицията на няколко аспекта - взаимосвързани и взаимообулавящи, имащи отношение към: национално-специфичните особености; навлизане и утвърждаване на италианското белканто и някои по-важни определящи развитието културни особености и тенденции и предстоящи за разрешение проблеми, неизменно съпътстващи всяко развитие.

Национално-специфични особености. От раждането си през 20-те години на миналия век до настоящия момент, китайското оперно изкуство се отличава със своя оригинален характер. Още в разните опуси, предназначени за деца като „Врабче и дете“ /Ma Que Yu Xiao Hai/ на Li Jinhui, се наблюдава стремеж за съчетаване на европейския опит с китайската традиционна музика, насочена към личностно-психологическо изобразяване чрез използване на разнообразни художествено-изразни средства – солови изпълнения, антифонно пеене, унисонни пасажии, танци и др. През 30-те и 40-те години на миналия век Wang Bosheng комбинира елементи от китайските опери и драми, за да създаде „Yue Fei“ и други опуси, които бележат началото на китайската опера по европейски образец. През този период, китайските музиковеци отбелязват, че се поставя началото на реформирането операта в Китай, а според Li Wei, появата на „Bai Mao Nü“ (Белокосото момиче, по либрето на He Jingzhi and Ding Yi) бележи раждането на китайската национална опера [Li, 2019:2-17]. Особеното в тази опера е, че съчетава музика на различни композитори- Ma Ke, Zhang Lu, Qu Wei, Li Huanzhi, Xiang Yu, Chen Zi, и Liu Chi. В стилово отношение, независимо от посоката на интегриране с европейските оперни традиции, връзката с националното, с традицията в китайската опера не се прекъсва. Това се заявява като силна тенденция още от 50-те и 60-те години на XX век. В много произведения от този период се откриват елементи от традиционната китайска опера и самобитните народни песни. Li Wei подчертава, че националното оперно изкуство черпи своя творчески опит, от произведения като „Jiang Jie ”

(„Сестра Дзян“, либрето Yan Su, муз. Yang Ming, Jiang Chunyang и Jin Sha) и „Hong Hu Chi Wei Dui“ („Червената гвардия на езерото Хонг“, либрето Yang Huizhao, Zhu Benzhi, Mei Shaoshan, муз. Zhang Jing'an и Ouyang Qianshu) на Bai Mao Nü [Li, 2019:45-53].

Навлизване на италианското белканто в оперно-изпълнителската практика

Пътят на проникване и утвърждаване на белкантото довежда до формирането на неговия китайския прототип, което не само заимства вокалните техники и методи на преподаване на италианското белканто, но ги обвързва с националната певческа традиция. През 80-те и 90-те години на ХХ век този певчески стил вече широко е навлязъл в музикалната практика, а това неминуемо оказва влияние и върху репертоара, имащ отношение към създаването на многобройни китайски оригинални опери, при което, композиторите, черпейки вдъхновението си от художествения изказ на западните опери, насочват мисленето си не само в посока на вокалното изпълнение, но и към различни композиционни аспекти, умело обвързвайки утвърдените западни традиции в областта на оперното изкуство, с национално-културните особености. Това е процес, който рефлектира и върху вокалното обучение, което в своята интегралност води до появата и утвърждаването на китайското белканто.

През този период могат да се посочат опери като „Shang Shi“ („Шкафче за травми“, по романа на Lu Xun, либрето Wang Quan и Han Wei, муз. Shi Guangnan) или „Yuan Ye“ („Дивата природа“, либрето Wan Fang, муз. Jin Xiang), демонстриращи разнообразието и отвореността на Китайско оперно изкуство [Li, 2019].

По-важни, определящи съвременното развитие културни особености и тенденции. От началото на ХХI век китайското оперно изкуство прави нови пробиви в съчетаването на стила на пеене белканто с китайската традиционна музика и опера. Оперите като „Ye Huo Chun Feng Dou Gu Cheng“ („Горски пожар и пролетен бриз се борят за стария град“, по едноименния роман на Li Yingru, по музика на Zhang Zhuoya и Wang Zujie) и „Yun He Yao“ („Балада за канала“, либрето Huang Weiyan и Dong Ni, муз. Yin Qing) демонстрират блясъка на „разнообразните методи на пеене“. Междувременно, приливът на оригинални национални опери, като „Ying Xiong“ („Герой“, либрето Zhang

Linzhi, муз. Du Ming), „Yi Meng Shan“ („Планината Ю Менг“, по либрето на Wang Xiaoling и Li Wenxu, муз. Luan Kai), „Ban Tiao Hong Jun Bei“ („Половината покривка от Червената армия“, либрето Ren Weixin, муз. Du Ming) и „Ba Yi Qi Yi“ („Въстанието от 1 август“, либрето Wang Xiaoling, муз. Luan Kai) и др., отразяват напредъка и дълбоката културна конотация на китайското оперно изкуство и свидетелстват за все по-сериозното нарастване на националното културно самочувствие.

Като цяло, от 80-те години на миналия век, отличителната черта, с която се характеризира китайското оперно изкуство е неговата диверсификация и интернационализация.

През този период създателите на китайски опери активно изследват и интегрират своите стилови търсения в посока, интегрираща богатата традиционна китайска култура с теми от съвременния живот, така че произведенията им да звучат съвременно и в същото време в тях да личи дълбоко националният им характер. Например раждането на операта „Shang Shi“ (по едноименния роман на Lu Xun, либрето Wang Quan и Han Wei, муз. Shi Guangnan.) не само отворя нови хоризонти за китайското сериозно оперно творчество, но също така демонстрира новаторство по отношение на музикалната и драматична структура, изграждане образите на персонажите, психологическото изобразяване и вокална изразителност. Подобни подходи могат да се посочат например и в операта „Yuan Ye“, в която се открива умело съчетаване на националните оперни декламации в политоналното мислене в ариите, речитативните епизоди, повторенията и припевите. Формите на древната поетична рецитация, оперна рецитация и рап музика показват художественото очарование и виталитет на китайското оперно изкуство [Li, 2019:78-80].

Съвременните посоки на развитие на китайската опера са неразривно свързани и с международния творчески обмен, осигуряващ възможности за представяне на китайското изкуство и култура по света. През август 1988 г. операта „Yuan Ye“ е поставена в O'Neill Center в САЩ, което е забележително от гледна точка на факта, че това е първата китайска опера, изпълнена на международна сцена след установяването на Нов Китай [Man, 2006:6-7], а скоро след това представена и в Kennedy Center for the Performing Arts във Вашингтон, окръг Колумбия /януари 1992/, отново преминала с грандиозен успех [Li, 2019:81]. Това оказва не само силен импулс за китайските композитори, но и формира солидна основа за разпространение

на китайското оперно изкуство по света.

Проблеми за разрешение. В творчески аспект, проблемите, които неизменно възникват в процеса на развитие на оперното изкуство, в релацията традиция-съвременност, според Cai Wu изискват своевременно разрешаване, за да не се забавя процесът на развитие и това да повлияе на конкурентноспособността в национален и международен план. В тази посока, той посочва няколко основни проблеми [Cai, 2012:2-3]:

Първо, по отношение на оригиналността. Всички негативни аспекти в това отношение се превръщат в пречка, ограничаваща развитието на китайското оперно изкуство. Независимо от факта, че броят на оригиналните опери се е увеличил през последното десетилетие, качеството не е задоволително. Повечето от опусите са твърде едностранчиви в избора на теми, лишени от дълбочина и широта и трудно отразяват истински духа на времето и реалния живот. В това се състои и основната задача в момента, оперните сюжети да се ориентират към реалния живот, да изобразяват духа на съвремието.

Второ, институциите, отговарящи за художествената дейност, и в частност, тези имащи отношение към операта не изпълняват пълноценно своята функция. По отношение на репертоарната политика те не успяват да се съобразят напълно с нуждите на пазара и публиката, което води до това, че много произведения са твърде далеч от очакванията на хората. Това не само е пропиляване на човешки, материални и финансови ресурси, но и накърнява репутацията и влиянието на оперното изкуство. Следователно укрепването на функцията на органите за вземане на решения в областта на изкуството и подобряването на тяхната чувствителност към пазара и естетическите потребности на публиката са ключът към осъществяването на връзката между създатели, разпространители и потребители на оперното изкуство, пазара и публиката [Long, Deng, 2022:160].

Трето, недостатъчното наличие на професионални оперни изпълнители също ограничава развитието на националното оперно изкуство. В момента много оперни представления се реализират от едни и същи творчески трупи. Тази ситуация води не само до стилово еднообразие, но и влияе негативно върху търсенето на иновативни форми на представяне и като цяло възпрепятства процесът на развитие на оперното изкуство. По този начин, ключът към насърчаване на развитието на китайското оперно изкуство е

в увеличаване броят на професионалните изпълнители и формирането на повече висококачествени творчески екипи.

И накрая, проблемът с преследването на определени комерсиални цели води до художествено занижени резултати, поради търсенето на „зрелищност“, опорочавайки по този начин идеята за просперитета на националната опера. Ето защо, преследването на високи художествени резултати е единствено правилния път за развитие и само чрез съвместните усилия е възможно да бъде спечелено признанието и подкрепата на пазара и публиката.

Решения, в контекста на обособените от Cai Wu проблеми

Ориентиране към духовните потребности на хората. Операта, като вид изкуство, от момента на своето зараждане е показала своята виталност и за да продължи по своя път на развитие е необходимо тя да отговори на духовните потребности на хората, да отразява техният живот и мироглед правдиво и истински и в същото време да не къса връзката с националната традиция. Само по този начин хората ще могат да възприемат оперното изкуство като част от своето битие, а това от своя страна ще отвори пред нея нови хоризонти за развитие и утвърждаване – национално и международно.

Промяна на парадигмата изкуство-комерсиалност. Развитието на китайската опера не бива да се насочва изцяло към търсене на начини за държавно субсидиране или изпълнение на поръчки, влияещи върху репертоарната политика, което да въздейства негативно на художествените резултати като краен продукт. Залитането в една или друга посока, фаворизирането на комерсиалното над художественото, както и преследването на цели, откъсващи операта от национално значимото и утвърждаващото духът на съвременното, могат само да принизят оперното изкуство, да го ограничат в едно пространство и в едни рамки, които да прекъснат естественият ход на развитие на оперното изкуство. Ето защо е важно „използването на богатото историческо и културно наследство и задълбочавайки се в историческите теми, да се създават оперни опуси с национални характеристики и отразяващи духа на времето“ [Long, Deng, 2022:160].

Засилване на сътрудничеството между оперните театри и

университетите. Тази насока може да има различни измерения – чрез професионални курсове сред студентите, беседи на различни теми, свързани с бъдещата професионална реализация, открити уроци, семинари, привличане на изявени студенти за участие в оперни постановки и пр. Всичко това цели засилване на мотивираността им и желанието за саморазвитие.

Оптимизиране на образователния процес, насочен към формирането на условия за творчески отговорни личности, призвани да вложат цялата си енергия и талант за извисяване на националното изкуство. Когато се говори за образователен процес не се има предвид единствено и само методите на обучение, насочени към развитието на вокалните умения на студентите, а и създаване на условия за активен творчески обмен на междууниверситетско ниво в страната и чужбина, между университетите и различни оперни театри, привличане на изтъкнати изпълнители като преподаватели, създаване на подходяща материална база за обучение, търсенето на различни публични форми на изява на творческия продукт и пр. Това ще се превърне в силен вътрешен импулс за развитие на рефлексивните им способности и вокално-сценични умения, които ще гарантират възходящото им развитие.

Формиране на условия за разпространение на творческия продукт. Това означава оптимизиране на стратегиите за развитие на оперното изкуство и адаптирането им спрямо съвременните условия за „подобряване на общественото разпознаване, използване на интернет за популяризиране на изкуството на операта и др”. [Zhang, 2020:66].

Не бива да се пренебрегват и положителните административни практики от страна на правителството, насочени към подпомагане прцеса на формиране на различни по големина оперни състави, с цел удовлетворяването на естетическите потребности на различни обществени групи и на тази основа формирането на положителни обществени нагласи сред обществото, както и усилията за поощряване на иновациите, като се търси опора не само в национално значимото, но и в международния опит в културните политики чрез присвояване на най-ценното в това отношение.

Литература:

Cai, 2012: Cai Wu. Comprehensively promoting the prosperity of Chinese opera art. China Culture News, 2012.

Li, 2019: Li Wei. Examination of the Chineseisation process of American vocal singing in the perspective of Chinese opera history. Nanjing Arts Institute, 2019.

Man, 2022: Man Xinying. The birth of Chinese opera. Xiamen University, 2006.

Long, Deng, 2022: Long Yajun, Deng Yingzhuo. Evolutionary history and developmental progression of Chinese opera. Hunan Social Science, 2022.

Zhang, 2020: Zhang Minmin. Analysis and Reflection on the Development Status of Contemporary Chinese National Opera. Northern Music, 2020.

Джан Чутиан е докторант в катедра „Музика“, ЮЗУ „Н. Рилски“, Благоевград. Завършил е магистратура по класическо пеене в Консерваторията в гр. Пескара, Италия. Работи като вокален педагог.